

Economie Integraal vwo 2e druk

Samenvatting hoofdstuk 6 De overheid grijpt in

6.1 *Waarom grijpt de overheid in?*

Welke motieven heeft de overheid om in te grijpen in het economisch proces?

In geval van marktfalen kan de overheid besluiten in te grijpen.

Een bepaald soort goederen, de collectieve goederen, kan niet door de markt worden geproduceerd. Collectieve goederen kunnen niet in verkoopbare eenheden worden gesplitst. Dijken zijn een voorbeeld van een zuiver collectief goed.

Quasi-collectieve goederen, zoals onderwijs, zouden wel door 'de markt' kunnen worden aangeboden. Toch bemoeit de overheid zich met dit type goederen bijvoorbeeld om te voorkomen dat er slecht onderwijs voor minder gefortuneerde burgers ontstaat.

Daarnaast zijn er negatieve externe effecten, schadelijke neveneffecten van de productie, die overheidsingrijpen nodig maken. Zonder overheidsingrijpen kan milieuvervuiling niet bestreden worden.

Een derde argument heeft met de inkomensverdeling te maken. Vanuit politieke overwegingen is bijvoorbeeld een systeem van sociale zekerheid opgebouwd om ervoor te zorgen dat niemand onder een bepaald minimumniveau terecht komt.

Ten slotte kunnen aanbieders op monopolieachtige markten misbruik maken van hun macht. Zo is er wetgeving ontwikkeld om kartelvorming tegen te gaan.

6.2 *Maximumprijzen en minimumprijzen*

Wat zijn de motieven voor en de gevolgen van het instellen van maximumprijzen en minimumprijzen?

De overheid kan een maximumprijs instellen om de vrager tegen te hoge prijzen te beschermen. Een maximumprijs die lager is dan de evenwichtsprijs bij volledige mededinging leidt tot een tekort, als gevolg waarvan een zwarte markt kan ontstaan. Een maximumprijs bij volledige mededinging leidt tot een afname van het totale surplus (Harbergerdriehoek).

Ook bij het monopolie kan een maximumprijs worden ingesteld. Op die manier kan de aanvankelijke, door het monopolie veroorzaakte, afname van het surplus worden verminderd.

Minimumprijzen zijn bedoeld om de aanbieder te beschermen.

Bij volledige mededinging leidt een minimumprijs die hoger is dan de evenwichtsprijs tot een overschot, reden waarom de overheid kan overgaan tot het opkopen van dat overschot. Ook het instellen van een minimumprijs zal tot een kleiner surplus leiden (Harbergerdriehoek).

6.3 *Heffingen en subsidies*

Wat zijn de motieven voor en de gevolgen van het heffen van indirecte belastingen en het verstrekken van subsidies?

De overheid kan indirecte belastingen heffen, zoals btw en accijnzen, en ze kan subsidies verlenen. Het motief kan zijn ontmoediging van de productie, bijvoorbeeld in geval van milieuvervuiling of juist stimulering van de productie, bijvoorbeeld in geval van toneelvoorstellingen of bibliotheken.

Indirecte belastingen worden op de consument afgewenteld, maar het afwentelpercentage is vrijwel altijd lager dan 100%.

Het effect van indirecte belastingen is alleen bij benadering vast te stellen. Het totale surplus neemt af, maar je kunt aannemen dat de belastingopbrengst wordt aangewend om 'elders' in de samenleving de welvaart te verhogen.

Ook het effect van subsidies is moeilijk vast te stellen. Het totale surplus neemt toe, maar de subsidies worden via belastingheffing 'elders' aan de samenleving onttrokken.

6.4 *Overig overheidsingrijpen*

Welke instrumenten heeft de overheid nog meer en hoe werken deze instrumenten?

De overheid kan productiequota opleggen, bijvoorbeeld in geval van overbevissing. Zo kunnen negatieve externe effecten van de productie beperkt worden.

Daarnaast zijn er diverse toezichthoudende instanties. De Autoriteit Consument & Markt (ACM) moet kartelvorming opsporen en beboeten. Ook waakt de ACM voor ongewenste vormen van concentratie.

Naast de ACM zijn er meer toezichthoudende instanties, zoals De Nederlandsche Bank en de Autoriteit Financiële Markten.